

de Kerken, en
gelijk leven in

t zich — waar-
ikbare leerling,
aw en geestes-
opvolger uit
teur van deze
voor datgene,
kelijk bedoeld
tonig hier een

K. S.

De Chr. Geref.
1, dat het voor
kerk lastig zou
rken over ver-
volgden zij het
bode, dan zou-
ken; en namen
den zij het niet

sitie te redden,
rd gelezen had,
uit de Amsterd.
1, dat over 1892
eb ik beweerde,
d geen bezwaar
al voegde ik er
westie zou op-
fzaak was ge-

kerkbode van
van zijn betoog
e ineensmelting
meerden reeds
en de mogelijk-
r de oogen ge-
actueel zijn.
d dit laatste ar-
in de orde stelt
zichzelf gelijk was
toeten doen. Hij
dat de laatste
eenigings-depu-
Amsterd. kerk-
wat hij ons liet
aantoonen, hoe
wat hij er van
ij een bliksem-
aar, nu de be-
n, moet er ook
ee de aandacht
Al blijf ik van
1895 een andere
1892 hoofzaak
it in 1892 op de
le klemtoon is
og niet gezegd,
sterd. kerkbode
g gesproken. En
ijkheid, waarom
umogelijk werd

ist Ds v. S. aan
nedele motieven
op zijn vlucht
lacht af van dit
de zonde, waar-
le woorden van
ijne een andere
uidelijkl in lag.
s v. S., door te
is, dat de ver-
erd is. „Als nu
teerden met hun
id nam om mel-
denis te bewan-
ere aandoen en
reeniging. Maar
s v. S. de aan-
dat „De Refor-
ig is om haast
sschen de Chr.
ver mogelijk te
eschuldigde Re-
enreeds over de
ing is versche-
ns bekend, nog
ef. zijde is aan-

E. D. KRAAN.

bestrijdt Prof.
meen Weekblad
mijn kritiek op
looft, dat Chris-
a vergramd God
angry God): „Er
st worden. God
ondaren... God
elijk lief”
net den doorlo-
dan ondergelee-
streckt kettisch.

geef er, lettende op
ijn plaats voor vrij-

Prof. Obbink toont dit aan door van de twee
voornaamste woorden voor verzoening te laten
zien, dat niet God het object, maar of de zonde
of de mensch voorwerp der verzoening is. God is
zelfs subject van de katalagè. Het is dus
Gods liefde (niet Gods toorn) die de verzoening
mogelijk maakte. „Hoe zou dan de verzoening
oort kunnen beteekenen: Gods toorn doen be-
daren?”

Ten slotte handhaaft Prof. Obbink de gelijk-
stelling van heilige en zondaar; brengt er alleen
wat meer tekening in: „God heeft alle menschen
even lief: Hij heeft een gevangenisboef even lief
als een orthodoxe ouderling: hij wil ze beide red-
den van het verderf”. —

Nu zal Prof. Obbink zelf wel niet meenen, dat
de korte weergave van de beteekenis der beide
werkwoorden voor verzoenen een afdoend argu-
ment is.

Reeds Prof. Schilder heeft door citaten uit
Bavincks Dogmatiek op de tweezijdigheid der ver-
zoening gewezen.

Dat God zelf in Christus van de verzoening
het subject is, beteekent daarom nog niet, dat er
van een stillen van toorn geen sprake kan zijn.
Ik moge om uit geen Dogmatiek, die nu eenmaal
geen goed bij Prof. Obbink schijnt te kunnen doen,
te putten, naar Cremer—Kögel verwijzen, die
hij den door Prof. Obbink aangehaalden tekst uit
2 Cor. 5 vs 18, 19 hij zijn bespreking van ka-
tallassoo opmerkt, dat God daar als de anti-
dikos, de tegenpartijder, gedacht wordt: „Niet
op hetgeen de menschen tegen God hebben, maar
op hetgeen God op de menschen tegen heeft (wider
den Menschen hat) komt het aan”.

Blijkbaar heeft Prof. Obbink dit bekende wor-
denboek ook geraadpleegd, maar waarom heeft hij
dan niet meer nadruk laten vallen op wat bl. 132
zegt: Dat de eenheid van beide woorden hila-
komai en katallassoo daarin voor den dag
treedt dat God bij beide het verder af lig-
gende object is; men lette op de uitdrukking
in Hebr. 2:17: de dingen die bij God te doen
waren, om de zonden des volks te verzoenen (c.f.
ook de citaten uit Bavinck). Maar beteekent dan
het antidikos, het wederpartijder tegen ons
zijn, toorn of niet?

Ik wil niet te uitgebreid zijn in de bespreking
der beide aangevoerde begrippen. Alleen zij het
mij vergund, nog op twee gezaghebbende exegeten
te wijzen.

Trench in Synonyms bl. 275: De christelijke
katalagè heeft twee zijden: „It is first a re-
conciliation „qua Deus nos sibi reconciliavit”, laid
aside his holy anger against our sins and recei-
ved us in favour, so 2 Cor. 5:18 (1) where ka-
tallassethai is a pure passive, „ab eo in
gratiam recipi apud quem IN ODIO fueras.” (Het
is ten eerste een verzoening waardoor God ons
met zichzelf verzoend heeft, zijn heiligen
toorn tegen onze zonde weggedaan en ons in
gunst ontvangen heeft, zoo 2 Cor. 5:18, waar ka-
tallassethai een zuiver passivum is, n.l. door
Hem in genade aangenomen worden bij Wien ge te
voren gehaat waart.)

En Bengel (Gnomon) teekent op Rom. 3:24
aan: Katalagè is tweezijdig en neemt weg
Gods verontwaardiging (indignationem) jegens ons,
(2 Cor. 5:19) en onze vervreemding van Hem.
(2 Cor. 5:20).

Maar dit al of niet object zijn van God in het
werk der verzoening is trouwens nog niet eens het-
zelfde als het dilemma een al of niet toornig God.

Wat ik op de uitdrukking van Russell en nu
ook op de verdediging van Prof. Obbink tegen
heb, is dit, dat in de geheele Schrift van Gods
toorn sprake is; en of dit nu tegen de zonde
of tegen den mensch is willen we even laten rus-
ten, maar die toorn is reëel, en die moet om in
de rechte verhouding tot God te kunnen komen
(waarvan ook Prof. Obbink spreekt) worden WEG-
GENOMEN. Daar is wel degelijk een wrath of
an angry God to be appeased.

Ik verwonder me zeer, dat wel altijd Joh. 3:16
aangehaald wordt, ook weer door het Weekblad,
en dat men doet alsof Joh. 3:36 niet bestaat: Is
die tekst voor tweeclei uitlegging vatbaar? Wie
den Zoon ongehoorzaam is, die zal het leven niet
zien: De TOORN Gods BLIJFT op hem!

Staat daar dat alleen Gods toorn rust op de
zonde. Neen, op den zondaar!

Zelfs Gustav Aulén, dien niemand voor „ge-
reformeerd” zal verslijten, en voor het Weekblad
zelf autoriteit is, heeft op bl. 138 van „Ons Algem.
Chr. Geloof” voor die onderscheiding gewaar-
schuwd:

„Wanneer men zoo nu en dan hoort, dat God
vijandig staat tegenover en toornt over de zonde,
doch dat Hij den zondaar liefheeft, kan men
ongetwijfeld het motief, dat achter deze onder-
scheiding ligt, aanvaarden, voorzover men klaar-
blijklijk er mee bedoelt te verdedigen, dat de
Goddelijke liefde zich ook openbaart in den
toorn. Maar niettemin moet men toch zeggen,
dat deze onderscheiding van twijfelachtige waarde
is. Zij veronderstelt n.l. dat men de zonde op
zulk een wijze zou kunnen scheiden van den
zondaar, dat in werkelijkheid het karakter van
de zonde als een wilsbedrijf verduisterd wordt.”

Zelfs als we toegeven zouden, dat nooit in de
Schrift God zelf of Zijn toorn in meer verwijderden
zin object der verzoening was, dan zou daar-
mee niet gezegd zijn, dat die verzoening, hetzij als
bedekking, hetzij als reconciliatie niet tot gevolg
had, dat Gods toorn wordt gestild (appeased).

Daar staat de Schrift nu juist vol van: De gram-
schap wordt afgekeerd, gewend, gebluscht, het
berouwt God, Hij laat er van af; hij laat zich
verbidden, Hij behoudt er de zijnen van... tal-
rijk genoeg zijn de uitdrukkingen, die het bestre-
den woord „appease” in Oud en Nieuw Testa-
ment handhaven.

Geen toorn van een vergramd God? Hoe leest
Prof. Obbink dan Rom. 1:18. De toorn Gods wordt
geopenbaard over alle goddeloosheid der men-
schen. Niet toch die godloosheden, maar de godde-
looze menschen zelf zijn het slachtoffer van dien
toorn Gods, die ze zichzelf als een schat voor de
toekomst bewaren (2:5) en waaronder ze nu reeds
gestraft gaan (1:29).

De fout is, dat Russell en nu ook Prof. Ob-
bink tusschen Gods liefde en Zijn rechtvaardig-
heid een dualisme stellen. Luther heeft het beter
geweten toen hij inzag, dat de Goddelijke liefde
ook werkzaam is in de stormen van den Godde-
lijken toorn.

Maar aan de voeten van Prof. Obbink zittende,
zou ik durven vragen: „Wanneer God alle men-
schen op de manier liefheeft zoals u die stelt,
een gevangenisboef evenveel als een orthodoxe
ouderling, en hij ze beide redden wil van het ver-
derf, waarom is dat verderf er dan?”

Want liefde die nooit toorn tegen de menschen,
maar ze op den duur toch in het verderf stort, is
toch wel een wonderlijke liefde.

Maar wanneer ik het Nieuwe Testament lees,
dan zie ik hoe Christus voor de straf Gods waar-
schuwt, o.a. in Matth. 23:33: Gij slangen, gij adde-
rengebroedsels! Hoe zoudt gij de helsche verdoe-
menis ontvliden?

Zijn liefde is met Zijn rechtvaardigheid niet in
strijd. God die ons in liefde onze schuld vergeeft,
is die rechtvaardige God, die absoluut en onver-
biddeijk tegenover de zonde staat. Hij kan ze
niet laten passeeren, verwaarloost ze niet, ver-
goelijk ze niet. Dat wil alles zeggen: Hij toorn
er over! Rechtvaardigheid en liefde van elkaar
te willen scheiden in de overgave van Christus
om van het verderf te verlossen (laat men toch
Joh. 3:16 niet alleen met de eerste acht woorden
lezen!); niet tegelijkertijd rechtvaardigheid en
liefde in God te zien maakt de noodzakelijkheid
van Christus' dood en de verlossende beteekenis
van Zijn kruis te schande. Nog één woord heeft
Prof. Obbink voor verzoening helaas vergeten:
De apolutrosis, waarheen Jezus zelf gewezen
heeft in Marcus 10:45: Hij heeft zijn ziel gegeven
tot een rantsoen!

En wat eindelijk betreft de bewering van Rus-
sell: God bemint heiligen en zondaars evenzeer,
of die van Prof. Obbink: Hij heeft een gevangenis-
boef even lief als een orthodoxe ouderling... ik
wil de tegenstelling zuiverder stellen: Neen, het
is niet waar, dat God gelijkelijk liefheeft den god-
vruchtigen en den goddelooze. De liefde die God tot
Israël als volk had, sloot niet in, dat alle Isra-
ëlieten hoofd voor hoofd door Hem bemind wer-
den: 1 Cor. 10:5 „In het meerendeel van hen
heeft God geen welgevallen gehad”.

Evenmin mag men, met verwaarloozing van een
menigte andere Schriftuitspraken, uit Joh. 3:16
concludeeren tot een liefde, die reeds-gerechten en
niet-gerechten op hetzelfde niveau plaatst. „In allen
volke is Hem, die geen aannemer des persoons is,
aangenaam een ieder, die Hem vreest en ge-
rechtigheid werkt”. (Hand. 10:35) en Rom. 8:8
„Die in het vleesch zijn, kunnen Gode niet be-
hagen. Doch gijlieden zijt niet in het vleesch!”

Bij Dr Obbinks bewering, dat de voorstelling
van God als een toornig God, wiens toorn afge-
keerd moet worden, „volstrekt kettisch en hei-
densch” is, moet ik daarom mijn werkelijke ver-
wondering uiten, hoe hij niet met alle kracht die
in hem is, te velde trekt, tegen al die Gerefor-
meerde en Hervormde en ik weet niet welke
andere dominees nog meer, die nog steeds voort-
gaan bij hun Avondmaal het „heidensch en ket-
tersch” formulier te lezen, dat reeds op de eerste
bladzij zegt: „Een ieder bedenke zijn zonde en
vervloeking... aangezien de toorn Gods tegen de
zonde zóó groot is, dat Hij die (eer Hij ze onge-
straft liet blijven) aan Zijn lieven Zoon Jezus
Christus met den bitteren en smadelijken dood
des kruises gestraft heeft”.

Wat nu tenslotte mijn weinige Schriftkennis
betreft, over welker geringheid Prof. O. zich ver-
baast, hoe veel grooter zal zijn verbazing nog wor-
den, wanneer hij bij de verzoening in Rom. 5:10
nog in de in 1933 verschenen commentaar van
Prof. Greijdanus over de katalagè, de ver-
zoening der vijanden beschreven vindt:

„Echtros drukt nog scherper uit het tegenover-
elkander staan van God en zondaar als vijanden”.
En hij kiest beslist evenals Weiss, Sand-
Headlam, Denney, Lietzmann, Godel,
voor den passieven zin van dit woord, n.l.
voorwerpen Zijner vijandschap. „Zijn toorn gaat
tegen hen uit, en Hij straft ze als vijanden.” En
de katalagè in Rom. 5:10 beteekent volgens ge-

noemden professor: „dat God zijnen toorn tegen
ons heeft afgelegd, doordat Hij onze zondenschuld
te niet deed en de straf wegnam”.

Zaandam.

VAN DIJK.

Bijbelstof en Belletristie.

IV.

I. De kritische vraag van enkele theologen
bij het verschijnen van „De Sjoenemietische”:
„Is de Bijbelsche roman voor den Christen
aanvaardbaar?” — is geen kwestie van ja of
neen, maar van meer of minder, van hoe.
Raad zoeken in het verleden.

II. Gregorius van Nazianzus ziet er geen
bezwaar in, in zijn drama „Christos paschoon”
den Christus van het kruis dingen te doen
spreken buiten de Openbaring om.

III. Gregorius van Nazianzus, Beza en
Milton zien er geen bezwaar in, het allerhe-
ligste uit de Openbaringsgeschiedenis als stof
voor kunstwerken te gebruiken en die stof
uit te breiden zelfs tot in het spreken Gods
toe. Calvijn, Voetius noch Kuyper brengen
hiertegen bezwaar in.

Over Bilderdijs „Ondergang der eerste wereld”
wil ik kort zijn. Nooit is, voorzover mij bekend,
tegen dit epos uit een oogpunt van Christelijke
ethiek bezwaar gemaakt.

Wel heeft Da Costa de mogelijkheid geopperd,
dat Bilderdijs zelf bezwaar heeft gehad krachtens
het verband, dat zou kunnen bestaan tusschen de
verzen uit den proloog, waarin hij Christus toe-
roept:

Verlosser, zie, zie neer op dit vermetel pogen!
Bevestig 't, is 't iets meer dan dichterlijke
logen,
Maar stijgt het stouter, dan eens Christens
godsvrucht past,
Verstoort het uit genade en leg mijn waanzin
vast.

en het feit, dat het dichtstuk niet is voleindigd.
Maar van dat feit is een meer afdoende andere
verklaring voorhanden. Toen Bilderdijs in 1809
met het stuk bezig was, werd plotseling de in-
lijving van ons land bij Frankrijk door Napoleon
doorgezet. Bilderdijs werd uit de sfeer van zijn
dichtwerk weggerukt door ingetrokken pensioen,
vervolgende schuldeisers, broodsgebrek, en een
aan wanhoop grenzenden toestand met vrouw en
kroost.

Tegen Da Costa's mogelijkerwijs geopperde ver-
klaring getuigt, dat Bilderdijs in 1820 het onvol-
tooid werk toch uitgaf, het in Leiden in den
familiekring nog wel voorlas, en Bilderdijs tot
onverschilligheid kon berusten in dergelijke wen-
dingen. Bovendien beweerde hij, „dat er bij ons
volk geen smaak was voor een heldendicht”.

In zijn voorrede voor de uitgave van 1820 zegt
Bilderdijs dan ook niets van consciëntiebezwaren
of gevoelsoverwegingen. Wel beroept hij zich met
lange citaten op het boek Henoch en rechtvaardigt
de dichterlijke verbeelding naast de openba-
ringsgegevens. Zoo neemt hij aan, dat het geslacht
der Reuzen in Genesis 6:4 ontsproten is uit men-
schen, onsterfelijk, doch van een verhevener aard,
Engelen nabij komende en der Engelen speelge-
nooten, met één woord uit Paradijsmensen, wier
betrekking tot het vervallen nageslacht van den
gemeenen vader Adam ongelijkbaar nader is dan
de telgen van engelen en dochteren der menschen.
Dit in afwijking weer van het boek Henoch, waar-
in dat Reuzenvolk werd voorgesteld als gesproten
uit de vermenging der het Paradijs bewakende
engelen met de dochteren van de menschen der
aarde.

In Bilderdijs epos dus geen invoeren van God-
delijke Personen buiten de gegevens der Schrift
om, maar afwijking van haar gegevens op een
zeer gewichtig punt. Het recht daartoe verdedigt
hij welsprekend op deze wijze:

„Waar dichterlijke warmte het hart overmeestert,
schept het zich in de ontstoken verbeelding
een wereld en wie betwist het ons? Hij die deez'
wereld wil intreden, voor dien moet het toover-
tooneel, dat de poëzie hem ontsluit, even zoolang
voor volstreckte waarheid verstreken, als zij hem
op haar vliegelen draagt, in haar wolken om-
voert, en tot hooger licht door laat blikken, waar-
van elke toeschemering, hoe onvolkomen ook en
zelfs hoe bedriegelijk, ons aan een hooger aanleg
en hoogere bestemming herinnert, dan deze onze
aardsche vervallen toestand met duidelijkheid toe-
laat te beseffen”, en verder of anders dan in een
soort van hemelsche dronkenschap en bedwel-
ming te genieten”.

Samenvattende kunnen we nu zeggen: uit de
historie blijkt theoretisch noch praktisch, dat de
meest getrouwe liefde voor orthodoxie en traditie
bezwaar heeft gemaakt tegen de kunst, die met
heiligen eerbied voor de Godsopenbaring bezielde,

*) Een gedachte, die Dr Kuyper tot één der grondslagen
van zijn aesthetiek heeft gemaakt.

haar stoffen koos uit den inhoud dier openbaring. De literaire hoofden, waarin wij dat zagen geschieden, waren het dramatische en het epische. En we zien, dat Bilderdijk welbewust het standpunt inneemt: de stof der openbaring bezielt den kunstenaar, maar bindt hem niet. De roeping der kunst is zelfs, boven haar momenten uit te stijgen tot hooger licht.

Nu rest nog de vraag: reikt de conclusie uit deze feiten ook tot den roman? Daar deze vraag met ziele spanning door enkelen onder ons is gesteld en zelfs ontkennend beantwoord uit overigen eerbiedwaardige motieven, moeten wij even nagaan, wat de roman eigenlijk is.

Het woord komt van het adverbium uit het volkslatijn *Romance*, wat beteekent: op romaanschen trant. Bedoeld werd daarmee een verhaal in verzen, in het Romaansch, dus een episch in de verhouding van Latijn en frankische volks taal vervaardigd in de vroege middeleeuwen, toen in de verhouding van Latijn en frankische volks taal in de literatuur de eerste regel, de tweede opvallende uitzondering was, zoo opvallend, dat uit de legening: gewoon — ongewoon hier een nieuw woord werd geboren, een nieuwe naam: een boek, een gedicht in de romaansche taal geschreven: een roman.

Daarnaast ontstonden ook proza-verhalen in denzelfden geest. De hoofdinhoud dezer romans bestond meestal uit wonderlijke gebeurtenissen, onmogelijke heldendaden en liefdesavonturen, waardoor hun invloed niet altijd onschadelijk was. Dat plaatste den roman in ongunstige positie tegenover het leerdicht en de ware geschiedenis. Zoo waarschuwt Maerlant met nadruk tegen deze romans.

In de 16de en 17de eeuw blijft de roman in dienst van een kunst van minderwaardig gehalte in de herders- en schelmenromans, waarin de zinnelijke liefde een hoofdrol speelt.

Ook de invloed dezer literatuur was terecht zeer verdacht. De onware roman werd gesteld tegenover een ware beschrijving of geschiedenis.

Toch heeft de 17de eeuw in Frankrijk ook heroïsche en nobele romans voortgebracht. Honoré d'Urfé heeft hem uit de barbarij opgebracht en aan de regels van het klassicisme onderworpen, d.w.z. voor den ridderroman de psychologische in de plaats gesteld. Hij heeft dus den roman voor het eerst den eisch gesteld, karakters te scheppen. d'Aubignac, een vijftig jaar later, zegt, dat de roman moet behandeld worden als heldendicht. „Men zal”, aldus d'Aubignac, „niet vreemd vinden, als ik de romans herleid tot den zelfden regel als de heldendichten, want ze zijn er slechts van onderscheiden door den versvorm. De geheele rest is eender: inventie, dispositie, uitvoering en versiering. In de 18de eeuw kwam Madl. De la Fayette opnieuw tot den roman met den eisch der psychologische waarheid. Le Sage maakte met zijn *Gil Blas* hem tot zedenroman en eischte begrijpelijke karakters. Tijdens de revolutie komt de filosofische roman op. Onder Montesquieu en Rousseau en op de grenzen van klassicisme en Romantiek ontstaat het intiemere genre met zijn natuurliefde en sentimentaliteit, tot de Romantiek den historischen roman schept: Scott, De Vigny, en Hugo, — de meesters in het genre in Engeland en Frankrijk, Toussaint en Schimmel ten onzent.

Ik kan hier in een paar bladzijden natuurlijk slechts enkele hoofdlijnen van de ontwikkeling van den roman geven, maar vast staat, dat hij, nadat in de 17de eeuw d'Aubignac hem zijn plaats heeft aangewezen, dien heeft weten te bewaren tot heden, zoodat het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* in deel XIII, kolom 978 deze definitie van het woord roman kan geven: „Naar de tegenwoordige opvatting, t.w. als ernstig kunstwerk, is de roman een verbeeldt verhaal in proza, waarin de handelingen der personen in verband met hun karakter en innerlijk leven worden beschreven. De roman is het belangrijkste moderne epische of verhalende kunstwerk. De roman is in den grond niets anders dan een epos in proza.”²⁾

Zoo zien we dus, dat alleen het beeld van den roman in zijn lagere vormen een gemotiveerden

legenszin kan doen ontstaan in den roman die zich op Bijbelstof richt. Maar de erkenning van den roman in zijn hooger vorm als epische kunst in proza rechtvaardigt den Bijbelschen roman ook voor het strengste gericht van de calvinistische en historische traditie. Meer nog, zij komt tot dit letterkundig kunstgenre met den eisch, zijn verheven roeping in dezen naast de andere te kennen, een roeping uit misverstand en vooroordeel te lang onbeantwoord gebleven.

Het vreesgevoel voor de Schrift, dat bij de verschijning van „De Sjoenemietische” tot uiting kwam, was ongemotiveerd en berust ter laatste instantie dan ook op Schrift-over- en -onderschatting. Overschatting, alsof ze heilig zou zijn in dien zin, waarin God zelf en de symbolen van zijn heiligheid onder het oude verbond dat zijn. Onderschatting, alsof haar goddelijke hoogheid te overschaduwde of te overbouwen zou zijn door menschenwerk.

Neen, wat de Godgewijde menselijke wetenschap en kunst alleen kan, is dieper tot haar inleiden en haar verheerlijken, niet haar in de schaduw stellen of verdringen. Omdat ze Goddelijk is in menschenlijken vorm, zou alleen in menschenlijke verscholen Goddelijkheid haar kunnen doen wankelen. Wat sterveling beschikt daar over, dan alleen Hij, die het Centrum der Schrift is, en haar handhaaft, tot ze voor Zijn raadsplan niet meer noodig is?

Ik breng dan ook Prof. van der Schuit en Dr van Es voor hun negatief, Ds Klaarhamer, Ds van Arkel, Pastor Möller en den Heer P. van Nes voor hun positief getuigenis, inhoudend de mededeeling van hun opvatting in dezen, mijn dank en meen het in zijn motieven volkomen te waardeeren testimonium van wijlen Prof. Lindeboom, Ds Schoemakers, wijlen Prof. Bouwman, Dr Tazelaar en nog enkele anderen als weerlegt te mogen beschouwen.

Vooral de opmerking van Ds van Arkel in de Utrechtsche kerkbode getuigt niet alleen van religieuze, maar ook van aesthetische bewustheid in dezen.

SEERP ANEMA.

Een belangrijke notitie.

Onder de boekbesprekingen in „De Rotterdammer” van 12 Januari l.l. vond ik een boek voor onzen christelijken kring als ongeschikt genoemd, met een motiveering, die dankbare vermelding verdient.

Deze motiveering vormt het begin van de recensie en luidt aldus:

„In onze kringen wordt sterk gelet op de vereeniging van het ethisch en aesthetisch element in een roman. Steeds meer gaat, ook bij onze christelijke letterkundigen, de gedachte leven, dat niet-ethisch en aesthetisch onverdedigbaar is, m.a.w. dat een boek, in humanistische kringen geroemd om zijn letterkundige schoonheid, desondanks door ons, vanuit christelijk standpunt dus, wordt veroordeeld. Zoo bezien, en o.i. is dit het juiste standpunt, kan bovenstaand boek niet door ons worden aanbevolen...”

Hier wordt dus als juist erkend de opvatting, dat het ethische primair is boven het aesthetische en dat in het afkeurenswaardige op grond van geestelijk-zedelijke overwegingen een boek voor onze christelijke levensovertuiging geoordeeld is.

Een uitspraak, waarvan we dankbaar nota nemen, omdat ze steunt de houding, die ons blad altijd heeft voorgestaan.

C. T.

VRAGEN VAN GEESTELIJK EN ZEDELIIK LEVEN

Nogmaals: de Mattheüs-passion.

Een onzer lezers is nog niet bevredigd door wat ik, naar aanleiding van een vraag over het bijwonen van een uitvoering der Mattheüs-passion schreef. Beter gezegd: hij acht die vraag en haar beantwoording van minder belang. Hem houdt een andere bezig, die hij van grootter en allesbeslissende betekenis acht. Deze namelijk: „of het wel geoorloofd is de heiligste dingen, zooals het lijden en sterven van onzen dierbaren Heere Jezus Christus, uit te beelden, hetzij dan in zang of op het toneel”. Hij meent, dat deze vraag, door wie zich tot den prijs van Jezus' schrikkelijken lijden en sterven verlost weet van zijn zonde, nooit anders dan ontkennend beantwoord kan worden.

Bovendien is alle pogen van de kunst, om ons de kennis van dit groote mysterie bij te brengen, naar zijn oordeel ook geheel vruchteloos, omdat alleen de Heilige Geest het doet verstaan tot zaligheid.

Nu schreef ik, gelijk ik zei, vroeger reeds een en ander in deze rubriek, dat de hier gestelde vragen, de eerste ervan althans, raakt. Maar het is reeds lang geleden en wel vatbaar voor eenige aanvul-

ling. Daarom wil ik inzonder gaarne van eenig antwoord dienen.

Ik begin dan bij het laatste dat ik aanhaalde uit zijn schrijven: zijn bedenking, dat — laat me, om de bedoeling ruim te nemen, nu maar zeggen: de kunst toch nooit in staat is, om ons de rechte zaligmakende kennis van het lijden en sterven des Heeren Jezus Christus bij te brengen.

Natuurlijk kan de kunst dat niet. Dat kan, zoo als vrager zegt, de Heilige Geest en Hij alléén.

Doch daarmee is een compositie als de Mattheüs-passion nog allerminst veroordeeld. Onze vrager maakt zich door dit te meenen schuldig aan een zeer bedenkelijke fout, en die toch ver van zeldzaam is. Reden, waarom ik het van belang acht er even op in te gaan.

Hij vergeet namelijk, dat de Heilige Geest, om ons de zaligmakende kennis van Jezus' lijden en sterven bij te brengen, zich bedient van middelen. Het groote middel dat Hij daartoe gebruikt is het Woord Gods, het Evangelie: gelezen, gepredikt, onderwezen, en in welke andere vormen het méér tot ons komt. Nu moeten we er zeker ernstig voor waken, het middel nooit in de plaats te stellen of ook maar los te maken van den Werkmeester. Wie dat doet maakt het onvruchtbaar en wordt schuldig aan afgoderij.

Maar we moeten er niet minder voor op onze hoede zijn, het middel waardeloos te achten. Dat zou zijn ook den Werkmeester, dien het heilighet te gebruiken, smaadheid aan te doen en af te wijzen. In ootmoedige aanvaarding van de ordinaantien Gods voor onze zaligheid, hebben we beide den Werkmeester en het middel te eeren, ieder op zijn eigen plaats en in het door Gods Woord ons geopenbaarde verband.

Het is dus nooit: Niet door den Werkmeester, en wel door het middel; en evenmin niet door het middel, maar wel door den Werkmeester; maar altoos: door den Werkmeester, en in den weg der middelen waarvan het Hem behaagt zich te bedienen.

De vraag is nu, of ook een compositie als de Mattheüs-passion gerekend mag worden te behooren tot de middelen, waarvan de Heilige Geest zich wil bedienen, om bij ons aan te brengen, te verlevendigen of te verdiepen het besef van „wat het — om inzenders woorden te gebruiken — den Heere Jezus Christus heeft gekost om ons van onze zonden te verlossen.”

Het antwoord op die vraag kan natuurlijk in geen geval bevestigend zijn, als zulk een compositie reeds in zich zelf moet gebrandmerkt worden als een schending van „de heiligste dingen”.

Vrager is van oordeel, dat dit metterdaad het geval is. Hij zegt het met zooveel woorden, en versterkt dat zeggen nog door een uitvoering van de Mattheüs-passion op één lijn te stellen met een opvoering van „Hijden des Heeren op het toneel.”

Nu is deze gelijkstelling al aanstonds niet gewettigd.

Zekere verwantschap is er ongetwijfeld. In zóó verre namelijk als beide bedoelen het lijden des Heeren — het woord is van vrager zelf — „uit te beelden”.

Maar tusschen uitbeelding door woord en zang, al of niet ondersteund door muziek, en uitbeelding door nabootsing voor het oog is een groot verschil.

Wie bij het sterven van zijn vader of zijn moeder niet tegenwoordig was, zal zich innig dankbaar voelen voor het levendig en gevoelvol verhaal van hun laatste oogenblikken door een bloedverwant die er getuige van was, maar een toonematige nabootsing van hun verscheiden zou zijn gevoel van pietit diep krenken.

Soortgelijk, maar oneindig grooter, is het verschil, toegepast op het lijden en sterven van onzen Heere Jezus Christus.

Duizenden Christenen die zich met weerszin afkeeren van de bekende Oberammergauer Passions-spiele, hebben daarom niet het minste bezwaar tegen het gaan hooren van een uitvoering der Mattheüs-passion. En zeer begrijpelijk. Want — en dit moet, dunkt me, alle bedenking bij vragen wegnemen — in het uitbeelden van Jezus' lijden en sterven met woorden, en zelfs met gezongen woorden, gaat de Heilige Schrift zelve ons voor. Denk, wat het eerste betreft, aan Jesaja 53 en de nauwkeurige, hier en daar inderdaad uitbeeldende verhalen van Jezus' lijden en sterven in de Evangelien, en aan tal van Messiaansche lijdens-psalmen.

Wat is dan ook de bediening des Woords gedurende de lijdensweken — zoo ze althans beaantwoordt aan haar bestemming — anders dan één eerbiedig pogen, om het lijden des Heeren, in woorden uit te beelden, en zoo levendig voor de aandacht der gemeente te stellen? En wat doet de gemeente zelve anders, als ze in haar psalm of met het vrije lied haar „amen” zegt op het Woord?

De christelijke dicht- en toonkunst hebben dan ook nooit geschroomd, ieder afzonderlijk of in samenwerking, het lijden des Heilands tot hun stof te kiezen. En het is de eere onzer Religie, dat we aan haar inspiratie op dit punt de schoonste scheppingen der kunst danken.

Natuurlijk moet daarbij de eisch gesteld, dat

woord, en
zang en m
eenstemmi
den eerbied
stoffe eise
Doch in
passion wa
Althans
beschouw
Die zijn te
zelve ontle
verhaal-ze
zangen en
Ik vertr
ondersche
B.

MUZ

De Grosse

Deze mi
ken, die e
uitvoeren
te Haarlem
11 Januar
en in sam
vereening
Van Tulde
vertolking

Ik hoop
boeken vi
versterkin
baspartij
te weinig
donker, g
bij van in
van gelijk

Tusschen
hier en d
slot van
Dat de al
verdient,
het onder
zeer in de
schijnt in
de sopra
gen soms
dan onze
legen zijn
en-looper
in die p
komen in
den leide
zal zeker
wat strak
door een
Tls Geor

Deze d
voor wat
eritisch
in iedere
ander dat
die streef
dat er in
ken zijn,
ren voor
in de af

Daarbij
voor met
gewoond,
ken zijn,
voerings
wat was
solisten

Een fir
C. O. V.
er moet
uitsluiten
bele tijd
in de ha

Het ap
zeer ong
rijke rol
hooren

Natum
door Al
bestuur
een gebr
Oorspi
„Unvoll
Deze

beroemd
gisch en
zijn. Me
religieuz
het best
heeft) ni

Op 25
sche St
uitgevoe
grootte s
en daar
lange t
uitgegev